

Het neefje van Wilders Biograaf en parlementair journalist Leonard Ornstein promoveert op de politieke nalatenschap van Pim Fortuyn. 'Hij hield juist wel van tegenspraak'

8

Ook dit is de Gouden Eeuw 'Er was meer dan alleen de Randstad'

Geen clichés The Fairy Queen mengt opera met Bollywood

Flitsbenoeming leidt tot bestuurscrisis

De universiteitsraad voelt zich 'geschoffeerd' na de plotselinge aanstelling van een vice-rector en stapt naar de raad van toezicht. 'Waarom die bloedspoed?'

2

Op kamers tussen senioren Student Bob van Oosterhout woont én werkt in een woonzorgcentrum. 'De eerste keer dat iemand "ik wil dood" tegen me zei, schrok ik wel even'

16

Bestuurscrisis door ‘met bloedspoed benoemde’ vice-rector

Na een speciaal ingelaste vergadering over de aanstelling van de vice-rector weigert de universiteitsraad positief advies te geven over de plotselinge benoeming. In plaats daarvan stapt de UR naar de raad van toezicht. ‘Er zijn al veel mea culpa’s geweest.’

DOOR MARK REID
ILLUSTRATIE BAS VAN DER SCHOT

De universiteitsraad bestrijdt de legitimiteit van het genomen besluit omdat er geen instemming dan wel positief advies is gegeven. Conform de wettelijke regels zal de universiteitsraad nu eerst bemiddeling aanvragen bij de raad van toezicht, laat raadsvoorzitter Pauline Vincenten op woensdag weten.

Die beslissing is de laatste ontwikkeling in een lopend conflict over de aanstelling van de nieuwe vice-rector. Vorige week werd een briefwisseling met het college van bestuur openbaar, waaruit bleek dat de raad nog veel vragen had over de nieuwe functie en een aantal voorwaarden stelde aan de aanstelling.

Maar hoewel de raad hierover nog wilde overleggen met het college, maakte de universiteit vorige week woensdag openbaar bekend dat de huidige FGGA-decaan Erwin Muller per 1 mei zou starten als vice-rector.

Bij de speciaal ingeplande overlegvergadering afgelopen maandag uitte de raad al zijn onvrede. ‘We voelen ons geschokt en niet serieus genomen’, zei raadslid Patrick Klaassen (UR). Het was het begin van een opsomming van pijnpunten door bijna alle raadsleden.

Allereerst was het voor hen onduidelijk wat de nieuwe functie precies gaat inhouden en wat de verhouding van de vice-rector tot het college is. De omschrijving in de briefwisseling was niet helder genoeg.

‘We hebben naar eer en geweten proberen uit te leggen wat de vice-rector gaat doen’, zei collegevoorzitter Annetje Ottow. ‘Er moet ruimte voor vernieuwing worden gecreëerd. De organisatie is log en er zijn administratieve knelpunten. Dat kan allemaal beter en wendbaarder. We willen kijken of we in de organisatiestructuur meer ruimte en minder bureaucratie kunnen creëren om te komen tot betere processen.’ Volgens haar vervult de nieuwe vice-rector een tijdelijke rol en blijven besluitvorming en verantwoordelijkheid bij het college.

De raad reageerde dat gezien de aard van de functie niet duidelijk is waarom het college zo’n enorme haast heeft met de aanstelling. ‘Ik heb nog nooit gezien dat een procedure zo slordig is doorlopen’, zei student-lid Bas Knapp van LSP. ‘Waarom die bloedspoed met de aanstelling? Als je organisatieontwikkeling een urgent thema vindt, had je een aantal maanden geleden al een normale sollicitatieprocedure kunnen starten.’

Die haast komt voort uit veranderende omstandigheden, aldus Ottow. ‘Er is een kentering gekomen, dat merk je aan

de maatschappelijke crises waarin wij verkeren: het klimaat, de oorlog in Oekraïne, de oorlog in Israël, maar ook andere zaken zoals sociale veiligheid. We zien dat er vanuit Den Haag en Europa ook een andere wind gaat waaien, waardoor onze subsidies onder druk komen te staan. Die urgentie hebben we de afgelopen maanden aan den lijve ondervonden. Wij moeten daarop reageren en wij hebben geconstateerd dat er daartoe een specifieke rol gecreëerd moet worden, en dat dat eerder nog gisteren dan vandaag moet gebeuren.’

Rector Hester Bijl vulde daarbij nog aan dat mochten de verwachte bezuinigingen niet doorzetten, het werk van de vice-rector zal bijdragen aan het verlichten van de werkdruk.

Met de haast was volgens de raad de transparantie van de sollicitatieprocedure onder druk komen te staan. Volgens het college is die zorg ongegrond. In de briefwisseling zijn er ‘achtien contactmomenten’ geweest en de vacature heeft opengestaan voor iedereen.

‘Transparantie gaat niet over kwantiteit, maar over kwaliteit’, antwoordde Timothy de Zeeuw (LAG). ‘Als we in die contactmomenten vragen om het takenpakket van de vice-rector, moeten wij het doen met een zin als: “De vice-rector voert op proactieve wijze de bestuursagenda met strategische thema’s en prioriteitstelling”.’

Ook het feit de universiteit kiest voor een gereede kandidaat wekte wrevel. Volgens de raad is zo’n procedure eerder alleen gebruikt bij zeer zwaarwegende redenen. Volgens Ottow was er echter per se iemand nodig die al ‘langer tijd deel uitmaakt van de organisatie, draagvlak en statuut heeft’.

Dat schoot bij Knapp in het verkeerde keelgat: ‘U bent prediker van diversiteit, inclusie en gelijke kansen. Daartoe hebt u ook beleid en regels. Naar de raad toe schermt u ook met procedures, wanneer wij waarop mogen reageren binnen welke termijn. Maar naar ons toe wil het college niet de normale procedures volgen, en daar worden geen goede redenen voor gegeven. Door te zeggen dat de aanstelling niet meer teruggedraaid kan worden omdat de vice-rector al is aangesteld, loopt het college weg van verantwoordelijkheid.’

De Zeeuw: ‘De vacature stond vijf dagen open, waarvan twee in het weekend, en is niet geadvertiseerd. Dat vind ik geen open procedure. Dit is niet de eerste keer dat we met dit soort procedurele fouten zitten. Er zijn veel mea culpa’s geweest.’

Toen vice-collegevoorzitter Martijn Ridderbos vroeg om welke mea culpa’s dat gaat, somden De Zeeuw en Knapp een aantal voorbeelden op, waaronder cameragaten en het doorvoeren van proctoring bij tentamens.

Ottow: ‘Als het een andere situatie was geweest, dan hadden we dat op een andere manier gedaan.’

Aan het eind van de vergadering leken raad en college niet nader tot elkaar te zijn gekomen. ‘Ik snap er nu nog minder van dan toen ik de vergadering inging, omdat het volgens mij gewoon om een strategisch adviseur gaat’, zei Klaassen. ‘De titel wringt bij het takenpakket.’

‘Het is een rol dicht bij het college met een zekere statuut en die met draagvlak moet kunnen opereren, dat is wat anders dan een strategisch adviseur’, antwoordde collegevoorzitter Ottow.

Twee dagen na de vergadering concluderen de raadsleden dat de universiteitsraad geen instemming of positief advies kan geven en naar de raad van toezicht stapt voor bemiddeling. Mocht die bemiddeling niet slagen, dan volgt een verdere stap naar de Landelijke Commissie voor Geschillen medezeggenschap Hoger Onderwijs.

Mare heeft het college van bestuur om een reactie gevraagd. Woordvoerder Caroline van Overbeeke laat weten dat ‘het college hoopt dat deze procedure leidt tot verbeteringen in het proces dat doorlopen is’.

Laat de universiteit geen Praesidium Securitatis worden

Mijn collega’s hadden een oefenverdediging voor me georganiseerd, en ook mijn paranimfen waren uitgenodigd. Voor lezers die niet weten wat dat zijn, paranimfen: zo heten de twee kompanen die de promovendus flankeren tijdens het verdedigen van het proefschrift, klaar om bij te springen in het geval dat de kandidaat het te kwaad krijgt. Omdat dat laatste doorgaans niet gebeurt (schreef ze in een aandoenlijke poging om zichzelf gerust te stellen), vervullen paranimfen in de praktijk vooral een ceremoniële rol.

De mijne nemen hun taak echter zeer serieus, en ze wilden dan ook graag deelnemen aan het rollenspel waarbij ik met een groep collega’s mijn verdediging zou oefenen. En dus stonden mijn paranimfen netjes met mij op het afgesproken tijdstip voor de draaideur van het universiteitsgebouw in Den Haag waar de exercitie zich zou voltrekken. Alleen: sinds de recente aanscherping van het universitaire securityregime kom je op de Haagse campus alleen nog maar binnen op vertoon van je LU-card, en gaan de poorten in principe niet open voor gasten van buiten. Althans, niet wanneer men heeft nagelaten om de gasten van tevoren aan te melden. Ik had nagelaten om de gasten van tevoren aan te melden.

‘Dat had u wel moeten doen’, zei de portier aan me. Schuld bewust, leek het vermoedelijk. In feite was het uit schaamte. Schaamte

tegenover mijn paranimfen, welteverstaan. Ooit hadden we nog samen politicologie gestudeerd aan deze universiteit. Onbezorgder tijden waren het. Tijden waarin je je LU-card niet nodig had voor dingen. Niet om te printen, want dat ging met papieren printkaartjes die je moest kopen met je chipknip. Niet om toegang te krijgen tot de faculteit, want die kon je gewoon binnenwandelen alsof het een buurthuis was. Wel om binnen te komen bij de NEXT, trouwens, al keken zelfs daar de uitsmijters in de nachtelijke uurtjes nog wel eens door de vingers wanneer je je universiteitspas was vergeten.

Toegegeven, ook de bewakers van het Haagse universiteitsgebouw waren uiteindelijk coulant. Mijn paranimfen mochten naar binnen, op voorwaarde dat ze hun contactgegevens achterlieten, hun vingerafdrukken afgaven, en plechtig beloofden om hun eerstgeborene nakomelingen te zijner tijd af te staan aan het college van bestuur. Mogelijk verzin ik die laatste twee dingen erbij voor het dramatisch effect, maar alsnog zat het mij niet lekker dat de ontvangst van mijn oude vrienden op de universiteit, hun eigen alma mater nota bene, met voorwaarden en wantrouwen werd omkleed.

Ik ben niet de enige die zich onprettig voelt bij het verzwaarde veiligheidsprotocol op Campus Den Haag. In een open brief aan het universiteitsbestuur roept een groep studenten, alumni en medewerkers op tot beëindiging van de LU-cardcontroles en opheffing van nog een paar andere ingrepen die de universiteit de afgelopen maanden heeft gedaan in de naam van ons aller ‘security’. Ik hoop dat het college gehoor zal geven aan de oproep. Gewoon omdat het nieuwe deurbeleid niet past bij het soort instituut dat Universiteit Leiden wil zijn. Geen Praesidium Securitatis, maar een bolwerk van de vrijheid. Geen bewaakte vesting, maar een open huis voor studenten en staf. Geen schuilplaats voor bange mensen, maar een plek waar men niet terugdeinst voor een beetje wrijving.

En al helemaal niet voor twee paranimfjes zonder LU-card.

Josette Daemen promoveert aan het Instituut Politieke Wetenschap van Universiteit Leiden

Teams vrezen leegloop door afhakende hbo'ers

Leidse studentensportverenigingen vrezen dat hun teams uiteen zullen vallen als hbo'ers per 1 augustus ruim twee keer zo veel moeten betalen voor een abonnement. 'Voor hen wordt het onbetaalbaar.'

DOOR LISA BOSBUZEN
FOTO TACO VAN DER EB

Door een beslissing van de Hogeschool Leiden moeten hbo-studenten per 1 augustus 2024 jaarlijks 501,80 euro gaan betalen in plaats van het gereduceerde tarief van 211,45 euro om bij het Universitair Sportcentrum (USC) of een studentensportvereniging te kunnen blijven sporten. Die verenigingen maken namelijk gebruik van de faciliteiten van het USC, zoals de tennisvelden, volleybalnetten en de bar. Van de studenten die aangesloten zijn bij een studentensportvereniging in Leiden, studeert tien tot twintig procent aan het hbo, blijkt uit een inventarisatie van Studenten Sport Leiden (SSL). Nu de hogeschool heeft besloten om het contract met de universiteit niet te verlengen, vrezen sportverenigingen zowel huidige als potentiële nieuwe leden te verliezen en daardoor ook minder contributie binnen te halen. 'Het reguliere tarief is voor veel studenten te hoog', zegt voorzitter van studententennisvereniging Oravel Jeffrey Reints. 'Daardoor verliezen we waarschijnlijk een aanzienlijk

deel van de leden en verliezen we diversiteit. Dat haakt erin.' De nieuwe maatregel heeft ook een negatief effect op de integratie van hbo'ers en universitair studenten in Leiden, stellen de verenigingen. 'Als gevolg zullen er teams uit elkaar vallen en wordt er een scheiding tussen universitaire en hbo-studenten gecreëerd', zegt SSL-coördinator Dorus Lion. Bovendien wijst Lion op de effecten op het mentale welzijn. 'Sport is heel belangrijk voor je fysieke en mentale gezondheid en zorgt ook voor een betere focus. Daarnaast zijn verenigingen een sociale plek om nieuwe vrienden te maken. Voor studenten aan de hogeschool wordt dit nu onbetaalbaar.' Hbo-student commerciële economie Michiel van der Ploeg is lid van Oravel en een van de getroffen. 'Die 300 euro die ik extra moet betalen, schrikt mij wel af', zegt hij. 'Voor dat geld kan ik beter bij een reguliere club gaan tennissen.' De hogeschool betaalde altijd het verschil tussen de gereduceerde en reguliere abonnementskosten

'Die 300 euro die ik extra moet betalen schrikt me wel af'

per student, licht woordvoerder van de hogeschool Freek Hofland de beslissing toe. Volgens hem ging dit in 2023 om ongeveer 150.000 euro voor 485 studenten. Dat is ongeveer drie procent van het totale aantal hbo-studenten. De hogeschool vindt dit percentage te laag om de overeenkomst met de universiteit te verlengen, omdat er te weinig studenten van profiteren. Het doel is om het geld dat vrijkomt te investeren in het mentale welzijn van studenten, aldus de woordvoerder. 'Wij willen de beschikbare middelen elders inzetten zodat deze een groter percentage van onze studenten ten goede komen.' Daarmee doet Hofland op psychologische hulp voor studenten. Na een succesvolle pilot waarbij meer student-psychologen, student-decanen en studieadviseurs werden ingezet, wil de hogeschool deze uitbreiding doorzetten. De pilot werd mede bekostigd via het Nationaal Programma Onderwijs (NPO), een overheidsinitiatief dat financiële ondersteuning bood in de nasleep van de coronapandemie maar dat vanaf academisch jaar 2024-2025 wordt stopgezet. Het is ingewikkeld om een nieuw potje te vinden, aldus Hofland. 'Wij kunnen als onderwijsinstelling geen middelen vrijmaken vanuit gelden die primair zijn bedoeld voor het geven van onderwijs en het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek. Er moeten dan dus keuzes worden gemaakt.'

De beslissing om te investeren in onder andere student-psychologen en niet in sport voelt voor de hbo-studenten dubbel. 'Het voelt een beetje averechts allemaal', vindt Tessa van Strijen, volleybalster bij SKC en hbo-student biologie en medisch laboratoriumonderzoek. 'Als het gaat om het mentale welzijn, wat is er dan belangrijker dan lekker blijven bewegen?' Dat sporten een positieve invloed heeft op de mentale gezondheid blijkt ook uit een studie van het sociaalwetenschappelijk sportonderzoeksinstituut Muliers Instituut uit 2018. Lion: 'Iedereen vindt de student-psychologen heel belangrijk. Dat moet ook niet opgevoerd worden voor de sport. Wij denken echter wel dat er een betere regeling getroffen kan worden. Wij willen de hogeschool en de universiteit weer met elkaar aan tafel krijgen. De Universiteit Leiden betaalt ook geen vast tarief per student. Wij willen weten wat er voor de hogeschool nodig is om weer mee te doen.' Hofland reageert dat opnieuw over deze casus in gesprek gaan voor de hogeschool geen optie is. 'De beslissing is genomen en het geld is nu besteed aan studentenwelzijn. In de toekomst kan er weer een nieuwe afweging worden gemaakt.' SSL zoekt naar verschillende oplossingen en is in gesprek gegaan met de gemeente. De politieke partij Studenten voor Leiden (SVL) stelde al vragen over deze casus in de gemeenteraad. Zij vroegen naar de impact die deze beslissing heeft op de studenten aan de hogeschool. Lion: 'Wij hopen dat bijvoorbeeld de gemeente zou kunnen instappen om het gat te dichten. Dat de kosten voor hbo-studenten omhoog gaan, is onacceptabel.'

'We moeten terug naar de kern, de rest is luxe'

Boze medewerkers van de faculteit Geesteswetenschappen kwamen samen om te klagen over hun grootste frustraties: hoge werkdruk, groeiende bureaucratie en gebrek aan inspraak. 'Er is een "vermanagering" gaande.'

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Te hoge werkdruk en bureaucraties, gebrek aan autonomie en inspraak, te weinig transparante bestuurders en een disbalans tussen 'must have' en 'nice to have'. Dat zijn in een notendop de problemen waar de medewerkers van de faculteit Geesteswetenschappen – zowel wetenschappelijk als ondersteunend personeel – tegenaanlopen, bleek vorige week donderdag tijdens een zogenoemde town hall meeting. In een goed gevulde collegezaal in het Lipsius uitten wetenschappers, docenten, faculteits- en universiteitsraadsleden, studieadviseurs en PR-medewerkers hun zorgen. Ook aanwezig: decaan Mark Rutgers van het faculteitsbestuur, die was uitgenodigd om te komen luisteren. Nadat hoogleraar economische en sociale geschiedenis en medeorganisator Marlou Schrover de bijeenkomst opende, deed hoogleraar Middeleeuwse geschiedenis Philippe Buc een eerste poging de discussie aan te wakkeren: 'De universiteit draait in de kern om studenten en docenten, al het andere is slechts dienstverlening.' Maar zijn betoog kon op weinig reactie rekenen: niemand nam de uitnodiging aan om nog iets te zeggen. 'Wees niet verlegen', riep Buc de aanwezigen toe. Bij gebrek aan input stapte mede-initiatiefnemer en hoogleraar Korea Studies Remco Breuker naar de microfoon. 'De reden dat ik deze bijeenkomst mede organiseer, is omdat ik veel gebreken zie in onze organisatie. Er is een groeiende afstand tussen de top van de organisatie en de rest, en ik zie democratische achteruitgang. Het recente artikel in *Mare* (over een zonder inspraak aangestelde vice-rector, red.) is daar een goed voorbeeld van.'

Ook wees hij erop dat er veel wordt geklaagd, maar dat er tijdens de universiteitsraadsverkiezingen weinig wordt gestemd. 'Aan de ene kant zijn we echte workaholics, we werken veel meer dan we zouden moeten. Maar aan de andere kant zijn we extreem lui, als je kijkt naar hoe weinig mensen stemmen terwijl je maar vier keer met je muis hoeft te klikken. Dat is beschamend.' Nadat een andere spreker zich afvroeg of het wel 'sociaal veilig' is om 'concrete klachten naar voren te brengen', kwam de discussie meer los. Hoogleraar contemporaine Indonesië Studies David Henley beklagde zich over het gebrek aan transparantie door de managementlagen en noemde als voorbeeld de totstandkoming van de Humanities Campus. Volgens hem is het 'bij de managers die het voor het zeggen hebben' niet duidelijk hoe groot de onvrede hierover is. 'Bijna alle medewerkers van instituut LIAS zijn ontevreden over onze verhuizing naar het Herta Mohr-gebouw. Maar van het college van bestuur kregen we geen enkele reactie op onze klachten. We zijn compleet genegeerd en er is niets gebeurd met de input vanuit de staf.' Universitair hoofddocent filosofie en voorzitter van de faculteitsraad Jan Sleutels: 'Het is vooral de afdeling vastgoed die op centraal niveau de beslissingen neemt. De faculteit en de instituten kunnen alleen hun zegje doen in de laatste fase, zoals welk instituut in welke kantoorruimte komt te zitten.' Henley: 'Er is meer transparantie nodig en het wetenschappelijk personeel moet de leiding kunnen evalueren.' Een docente beaamde dat door te benadrukken dat docenten 'de hele tijd' worden geëvalueerd. Bovendien hebben veel personeelsleden een tijdelijk contract en durven ze dus minder snel kritiek te leveren. 'Er heerst een cultuur van angst. Als hoogleraar is het veel makkelijker om je uit te spreken, maar iedereen hier moet zich daar vrij toe voelen.' Ook zijn veel medewerkers het erover eens dat er te veel geld gaat naar andere zaken dan wetenschap en onderwijs. Buc: 'Het Lipsius gaat tegen de grond, omdat we zogenoemd beter kunnen krijgen. Ja, het is een ingewikkeld ge-

bouw waar het moeilijk navigeren is, maar het werkt. Hebben we dit echt nodig?' Tegelijkertijd werkt de IT niet goed. 'Systemen crashen om de haverklap. En de software blijft maar veranderen, waar je dan weer workshops voor moet volgen om de nieuwe trucs te leren. Dat kost heel veel tijd.' Universitair docent Middeleeuwse geschiedenis Louis Sicking vatte in een vurig pleidooi de bijeenkomst treffend samen: 'De democratie op universiteiten is de das omgedaan door de Wet Modernisering Universitaire Bestuursstructuur. Sindsdien zien we een enorme "vermanagering" van de universiteit, zijn studenten consumenten geworden en spenderen we geld aan 88 PR-medewerkers. We moeten terug naar de kernactiviteiten van de universiteit: onderwijs en onderzoek. De rest is luxe.' Er zullen meer town hall meetings volgen, zei Schrover aan het eind van de ochtend, mogelijk inclusief studenten. 'Het is belangrijk dat onze klachten worden gehoord.'

Reactie decaan: 'Zorgen zijn niet nieuw, wel begrijpelijk'

'Er zijn tijdens de bijeenkomst belangrijke vragen gesteld en zorgen geuit', reageert decaan Mark Rutgers na de bijeenkomst. 'Frustratie en zorgen over niet goed werkende systemen, veranderingen, te veel bureaucratie en het gevoel te weinig inspraak te hebben. Deze zorgen zijn voor het faculteitsbestuur grotendeels niet nieuw en ik begrijp ze ook. Het zijn serieuze zaken waar veel energie, tijd en geld in gaat zitten om ze op te lossen.' Het faculteitsbestuur heeft als 'uitgangspunt' dat we in goed overleg samenwerken aan oplossingen met de faculteitsraad, onze instituten, opleidingen, het faculteitsbureau en het college van bestuur'. Ook nodigt Rutgers medewerkers 'van harte uit zich rechtstreeks tot het bestuur te wenden' bij vragen of klachten.

Kijken met je handen

Om (geneeskunde)studenten beter te leren observeren verzorgt hoogleraar in de gynaecologie Frank Willem Jansen een honours-class met als titel 'Kijken is de (genees)kunst'. Behalve colleges over geneeskunde, architectuur, kunsthistorie en filosofie leren de deelnemers ook boetseren. Donderdagavond maakten ze in het atelier van kunstenaarsvereniging ARS (Ars Aemula Naturae) 'een portret in klei' van een levend model. Foto Marc de Haan

Iedereen dacht: dit lukt nooit

De KlimaSeniorinnen bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens

De rechter bepaalde in 2013 dat de Nederlandse overheid te weinig deed aan de klimaatcrisis. Die uitspraak had wereldwijd grote gevolgen, zegt jurist Rowie Stolk, die promoveerde op procederende belangenorganisaties in de polder. 'Ik verwacht nog veel meer klimaatzaken.'

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO ANP

Een trein vol met Zwitserse dames op leeftijd trok begin deze maand naar het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) in Straatsburg. De actiegroep KlimaSeniorinnen had de Zwitserse staat voor de rechter gesleept omdat deze niet genoeg zou doen tegen klimaatverandering. De rechter gaf de groep gelijk. 'Sieg für KlimaSeniorinnen', jubelden de activisten vervolgens. 'Klimaschutz ist ein Menschenrecht!' De uitspraak is een 'heel erg grote stap', vindt universitair docent bestuursrecht Rowie Stolk, die dinsdag promoveerde op een onderzoek naar de toegang tot het recht van Nederlandse belangenorganisaties. 'Deze uitspraak van het Europees Hof is gekoppeld aan wat er ruim tien jaar geleden in Nederland gebeurde.' Stolk heeft het over de zaak Urgenda, waarbij 'de Nederlandse rechter als eerste ter wereld de staat opdroeg meer te doen tegen klimaatverandering'. Het klassieke idee in de trias politica – de scheiding tussen wetgevende, uitvoerende en rechterlijke machten – luidt dat de wetgever moet afwegen wat in het algemeen belang is en dat de rechter alleen maar individuele gevallen mag toetsen. 'Klimaatverandering is geen individueel concreet geval. De amorfe massa kon niet naar de rechter stappen voor deze kwestie, werd gedacht. Urgenda deed dat tot veler verbazing met succes. Bijna alle juristen dachten: dit gaat nooit lukken. Het had ook net zo goed de andere kant op kunnen vallen.' Urgenda begon heel voorzichtig. 'Je hebt in Neder-

land de bestuursrechter; die is er voor geschillen tussen burgers en de overheid. De civiele rechter is er voor geschillen tussen burgers. Als je het niet eens bent met de overheid dan kom je dus normaal gesproken bij de bestuursrechter uit. In deze zaak gebeurde dat niet. De civiele rechtbank treedt namelijk soms op als zogeheten restrechter als je niet naar de bestuursrechter kan. 'Er moet in een rechtszaak sprake zijn van een onrechtmatige daad. Daarbinnen is een categorie die bepaalt dat er in strijd met de maatschappelijke zorgvuldigheidsnorm is gehandeld.' In 1965 is door een rechter aan die categorie invulling gegeven met een klassiek arrest: de kelderluikzaak. 'In een Amsterdams café stond een kelderluik open en iemand viel daarin en raakte gewond. Er was geen wettelijke regel overtreden, maar de vraag was of diegene die het luik open had laten staan, zonder pas-op-bordje of zoiets, aansprakelijk was. De rechter stelde dat die persoon wel degelijk verantwoordelijk was voor de schade. 'De juristen van Urgenda pasten deze regel toe op schade door het klimaat, en met succes, terwijl deze regel nooit bedacht is voor iets als het klimaat. Dat de Nederlandse regering klimaatverandering had erkend, gaf de doorslag bij de rechter. De staat had ook bepaald wat er moest gebeuren om die verandering tegen te gaan. Dan moeten ze zich ook aan hun eigen afspraken houden.' Na het vonnis van de rechtbank was de verwachting dat de zaak bij het Gerechtshof onderuit zou gaan.

Dat gebeurde niet. En in 2019 oordeelde de Hoge Raad óók nog eens in het voordeel van Urgenda. Dit succes had internationale gevolgen. 'De Europese rechter had nog niet eerder een uitspraak over het klimaat gedaan, in Zwitserland gebeurde dat vervolgens wel. Iedereen hield dan ook z'n adem in, en uiteindelijk volgde het Hof de Nederlandse lijn: klimaat is een mensenrecht en als een staat niet genoeg doet om klimaatverandering tegen te gaan dan wordt dit recht, dat is vastgelegd in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), geschonden.'

Deze uitspraak heeft grote gevolgen. 'Landen waar rechters nog terughoudend zijn om het EVRM zo uit te leggen, hebben nu een Europese uitspraak voor zich liggen. Ik verwacht nog veel meer klimaatzaken.' Het onderzoek van Stolk is gericht op de toegang van belangengroepen tot het Nederlands recht. 'Nederland is bijzonder omdat in theorie belangenorganisaties als partij naar de rechter mogen en daar opkomen voor groepen mensen en zelfs de hele samenleving. Dat is heel vooruitstrevend. In de meeste landen is dat niet op deze schaal mogelijk.' Er zitten wel mitsen en maren aan die toegang. 'Een kwestie is dat je met een zaak mogelijk naar de civiele- of bestuursrechter kan. Als er één "rechtsgang" was voor het procederen tegen de overheid dan was *the sky the limit*. Je zou dan als belangenorganisatie tegen alles wat de overheid besluit kunnen procederen. Uiteindelijk kun je toch alleen over individuele zaken bij de bestuursrechter procederen. In een stikstofzaak lukt dat het dan nog wel om iets te regelen dat het individuele overstijgt. Want door juridisch bezwaar te maken tegen een bouwvergunning van een boer, kun je het landelijk beleid aanvechten. De komst van een bedrijf heeft namelijk direct invloed op planten en dieren: op de leefomgeving van een groep mensen.'

Maar rond bijvoorbeeld vreemdelingenrecht en het recht op een uitkering is het heel lastig om overheidsbeleid te veranderen. 'Bij de toelagenaffaire had een belangenorganisatie nooit naar de bestuursrechter gekund. Ieder slachtoffer heeft namelijk een individueel besluit gekregen, iets waartegen je kunt procederen. Dat daarachter discriminerend overheidsbeleid zit, kan een belangenorganisatie niet aanvechten.' 'Soms lukt het toch. In de zaak rond de vluchtelingenopvang in Ter Apel ging vluchtelingenwerk Nederland naar de civiele rechter. Dat zou eigenlijk niet moeten kunnen, want vluchtelingen kunnen in theorie bij de bestuursrechter procederen over de kwaliteit van de opvang. De civiele rechter bepaalde echter dat we van vluchtelingen die in de open lucht moesten slapen niet mogen verwachten dat ze een beroepschrift schrijven.' Het recht moet ruim toegankelijk zijn voor belangenorganisaties, vindt Stolk. 'Dat draagt bij aan de rechtsgelijkheid en -bescherming. Wel vind ik dat, zeker bij de civiele rechter, het normale procesrecht te vaak wordt toegepast op zaken waar dat niet echt hoort, alsof het om een gekochte niet deugende koelkast gaat. We moeten echt nadenken over een vorm van constitutioneel procesrecht in zaken tegen de overheid die gaan over het algemeen belang zoals het klimaat en stikstof, bijvoorbeeld door een beroep tegen algemene wet- en regelgeving van de overheid mogelijk te maken. Dat vergeet echter een wetswijziging. Het is de vraag of de politiek daar aan wil. Vanwege de toelagenaffaire is er wel een politieke beweging om de toegang naar de rechter makkelijker te maken. 'Tegelijkertijd zijn er in de Tweede Kamer ook moties van SGP, BBB en JA21 aangenomen die juist de toegang van belangenorganisaties tot de rechter beperken. De Kamer wil namelijk niet te veel "politieke" geschillen in de rechtbank. Ik snap die spanning ook wel. De Kamer denkt dan: hallo, mogen politici nog besluiten nemen?'

Rowie Stolk, *Procederende belangenorganisaties in de polder: Een interdisciplinair perspectief op de toegang tot de rechter*. Promotie was op 23 april

Schoolplaat van Vikingen bij Dorestad

Een Gouden Eeuw voor elke provincie

Waarom de Gouden Eeuw afschaffen, als je er ook elf bij kunt bedenken? Dat deed de Leidse historicus Louis Sicking samen met elf collega's in een net verschenen boek. 'We moeten af van dat eeuwige Randstad-denken.'

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN

Ooit heersten de Friezen van het noordwesten van Duitsland tot aan Vlaanderen, sloegen de Zeeuwen de Vikingen van zich af en was Limburg de geboorteplaats van de Nederlandse taal. 'De Nederlandse geschiedenis is veel meer dan alleen Holland in de Gouden Eeuw', zegt universitair docent Louis Sicking, samensteller van het boek *Elke provincie een eigen Gouden Eeuw*. De laatste jaren is er veel kritiek op de term 'Gouden Eeuw'. Het klassieke beeld van de zeventiende eeuw met politieke, economische en culturele bloei, maakte plaats voor meer aandacht voor de minder glorieuze kant van de Nederlandse rijkdom, zoals de slavenhandel. 'Sommige mensen spreken zelfs van de "Grauwe Eeuw".' Terrechte kritiek, maar ik wilde die wat verder uitbreiden. Want dat 'Hollandocentrisme' zijn Sicking en zijn elf collega's die aan de bundel meewerkten zat. 'Er wordt soms gedaan alsof alles voor de Gouden Eeuw een soort prehistorie is. Nederland begint pas met de Opstand onder leiding van Willem van Oranje, maar dan sla je zestien eeuwen aan cruciale geschiedenis die daaraan voorafgingen over.' Daarom besloten de historici, archeologen en taal- en letterkundigen die samen het boek schreven iedere provincie een eigen Gouden Eeuw te geven. 'In de negentiende eeuw hadden we behoefte aan een nationale geschiedenis, maar we zijn nu verdorie twee eeuwen verder en die geschiedenis is nog steeds hetzelfde. Dus ik dacht: als je nou voor elke provincie een bloei-periode aanwijst die van bovenregionaal belang was, krijg je heel nieuwe perspectieven.' Zo duurde de Friese Gouden Eeuw van 650 tot 734, toen de macht van koninkrijk Frisia van Vlaanderen in het zuidwesten tot het noordoosten van Duitsland reikte. Han Nijdam beschrijft hoe de Friezen de hele kuststreek bestierden en nieuwe handelsroutes ontwikkelden in het Noordzegebied, ook wel bekend als de Friese Zee. De Friezen verdienden hun geld met de export van Friese wol en textiel, maar ook met de export van ivoor, metaal, wapens en slaven. Slavernij was toen nog heel gewoon.

Sicking: 'Ik zie de Gouden Eeuw als een medaille met twee kanten: bloei voor de een, kan ongunstig zijn voor de ander. We hebben een aantal hoofdstukken zelfs juist vanuit die negatieve kant geschreven.' Want terwijl de Friezen mensen tot slaaf maakten, werden Zeeuwen in de negende eeuw juist tijdens de plundertochten van de Vikingen als slaaf verhandeld. 'Niemand zal daar met plezier op de Vikingen hebben staan wachten', zegt Sicking. 'Het is niet vreemd dat Zeeland slachtoffer werd: een delta vaar je makkelijk binnenkomt. Ze waren niet alleen slachtoffer, maar bouwden ook forten om zich tegen de Vikingen te verdedigen. We denken dat de Vikingen die van ze hebben afgekeken, want de ringwalburgen, zoals de forten heten, staan ook in Denemarken.' 'Gouden Eeuw' is een kneedbaar begrip: culturele bloei kan ook sterk van belang zijn. 'Limburg is midden in de twaalfde eeuw de kraamkamer van de Nederlandse literatuur om de simpele reden dat het eerste literaire Nederlandse werk daar op schrift is gesteld.' De vele kloosters waar monniken druk bezig waren met het schrijven van teksten en de adel die steeds meer behoefte kreeg om te lezen in eigen taal, speelden daarbij een belangrijke rol. 'In de tijd van Karel de Grote (768-814) toen Europa met veel bloedvergieten werd verenigd, was de driehoek Aken-Luik-Maastricht het centrum van de Europese macht. Karel liet daar een paleisschool bouwen, waardoor het onderwijs in de negende eeuw daar al op een hoog niveau stond. We hadden net zo goed die eeuw als de Gouden Eeuw van Limburg kunnen kiezen.' De auteurs willen geen alternatieve nationale geschiedenis bieden. 'Het gaat erom dat er veel meer perspectieven op de nationale geschiedenis mogelijk zijn. Veel ontwikkelingen waarvan gedacht wordt dat ze zijn begonnen in Holland, hebben een voorgeschiedenis in andere provincies. Zonder de impuls van de zeevaart in Kampen op de Zuiderzee, de Gouden Eeuw van Flevoland, kun je de opkomst van de zeevaart in Amsterdam niet begrijpen. 'Door de nationale geschiedenis te laten starten met de Nederlandse Opstand, vergeet je dat Gelderland er al een halve eeuw strijd op had zitten. Dus "De Opstand" kan net zo goed "De Tweede Opstand" heten. Gelderse historici roepen dat natuurlijk al jaren. 'We moeten af van dat eeuwige Randstad-denken. De andere regio's mogen wel wat meer aandacht krijgen. Na twee eeuwen lang te hebben geluisterd naar hetzelfde riedeltje, mag de nationale geschiedenis wel eens worden opgeschud.'

Louis Sicking (red.), *Elke provincie een eigen Gouden Eeuw. De bloei-periodes van Nederland, 7de-21ste eeuw*. Prometheus, €25

Deze nieuwbouw sloopt onze gemeenschap

Kleine, boekloze kantoren met cleane minidesks en gedeelde werkruimtes zijn een aanval op de identiteit van de wetenschapper, betogen **David Henley, Remco Breuker** en **Niels van der Salm**.

Op 26 maart diende de voltallige adviesraad van het Leiden Institute for Area Studies (LIAS) collectief ontslag in. De raad had campagne gevoerd voor betere huisvesting op de nieuwe Humanities Campus en wist het Managementteam (MT) van het Instituut aan zijn zijde te krijgen in de langdurige strijd tegen de plannen voor het nieuwe, maar volstrekt inadequate 'Cluster Zuid' dat de afgelopen jaren naast de UB verrees. Op 13 maart 2024 besloot het MT zich niet langer achter zijn medewerkers te scharen, en in lijn met het faculteitsbestuur te verklaren dat inzake de huisvesting 'het gesprek was gesloten'. Uit protest tegen zowel de verhuizing als het gebrek aan inspraak besloten de leden van de adviesraad daarop, de vertegenwoordiging van de staf van het instituut, dat zij zo niet langer konden doorgaan. Inmiddels werd, in het licht van dit *fait accompli*, medewerkers opgedragen zich te schikken in de grimmige taak van het weggooiën van boeken in voorbereiding op de verhuizing. De containers stonden al klaar. Vanwaar dit hevige verzet tegen een spiksplinternieuw gebouw? Bekijk deze virtuele rondleiding maar eens op YouTube. Dit promofilmje laat duidelijk zien dat het gebouw is ontworpen zonder enige overdenking voor het doel of de ge-

bruikers ervan. Niets toont dit beter aan dan de still van een wetenschapper die college lijkt te geven, compleet met PowerPoint, midden in een grote openbare ruimte, terwijl mensen kletsend en passerend op de achtergrond te zien zijn. Elke student of docent zal dit onmiddellijk herkennen als dwaas, absurd en volkomen onwerkbaar. Het gaat hier echter niet om de artistieke vrijheid van een ontwerper: het scherm in het promofilmje bestaat echt, en is daadwerkelijk bedoeld voor presentaties. Hoe kan zo'n magistraal stupide idee ooit voorbij het tekentafelstadium zijn gekomen? Wat we hier zien is geen universiteit: dit is de bestuurlijke natte droom van een universiteit, gecreëerd door mensen die er nog nooit hebben gewerkt. Alle LIAS-wetenschappers worden in gedeelde kantoren gepropt: twee in een kamer van 14 vierkante meter of vier in een kamer van 28 vierkante meter. Deze ruimtes zijn zo klein dat ze tot 2010 regelrecht in strijd zouden zijn geweest met de Nederlandse Arbo-norm (NEN-1824), die 8 vierkante meter als minimumvereiste stelde voor elke kantoormedewerker van welk type dan ook. Sinds 2010 heeft een nieuwe versie van de NEN-1824, gebaseerd op het principe van flexibel werken waarbij werknemers niet al hun uren aan hun bureau doorbrengen, de opstelling uit het

promofilmje nét legaal gemaakt voor personeel bij een bank of verzekeringsmaatschappij. Maar voor universitaire docenten of hoogleraren, met grote persoonlijke bibliotheken, zeldzame documentcollecties, en studenten om te ontmoeten en te begeleiden, zijn deze plekken duidelijk onvoldoende. Studietoelichters (die werkelijk de hele dag door studenten één-op-één spreken) krijgen niet eens een NEN-1824 doorkijkdoos – zij krijgen een gedeelde flexplek. De consistent doorgevoerde idiotie treft zo niet alleen medewerkers, maar ook studenten en precies waar en wanneer ze het kwetsbaarst zijn. Laten we niet vergeten dat wetenschappelijk personeel rust en stilte heeft nodig om zich te concentreren op onderzoek en schrijven, en om (video)conversaties te voeren zonder collega's te storen; ze hebben privacy en een paar stoelen nodig om doctoraatsstudenten en andere studenten te begeleiden. De traditionele kamer van een professor, met boeken en rommel, vervult ook een educatieve functie op zich, door belangrijke werken te tonen en studenten te laten zien waar het academische leven om draait. Zoals het promofilmje ontvullend onthult, zullen de krappe, gedeelde, bijna boekloze, glazen kantoren in Cluster Zuid het personeel van deze zaken beroven. Cleane minidesks, gedeelde werkruimtes, en een gebrek aan privacy zijn schadelijk voor intellectuele prestaties. Ze zijn ook een daad van ontgening, een verklaring van minachting, en een aanval op de identiteit van de wetenschapper. Zelfs voordat ze zijn voltooid, sturen de kijkdoos twee duidelijke boodschappen naar hun beoogde gebruikers. Ten eerste: je bent niet belangrijk voor deze universiteit. Ten tweede: werk hier niet, ga naar huis. In april 2023 ondertekenden 103 LIAS-leden – bijna het gehele academische personeel – een protestbrief aan rector Hester Bijl tegen het herhuisvestingsplan. Daarvoor was er hierover al jarenlang op centraal niveau via de universiteitsraad in niet mis te verstane bewoordingen zorg geweest. Naast alle bezwaren, geformuleerd in de woorden van de eigen missieverklaringen van de universiteit, bevatte het verzoekschrift de resulta-

ten van een gedetailleerde enquête onder het LIAS-personeel. Van de 97 respondenten waren er slechts acht voorstander van het plan voor Cluster Zuid, en een grote meerderheid vond het simpelweg 'onaanvaardbaar'. Een delegatie van docenten werd uitgenodigd om met Bijl te komen praten. Het enige formele antwoord was echter een afwijzende brief van de Afdeling Vastgoed die LIAS – strikt tijdelijk – gebruik van slechts tien extra kamers in het Reuvenplaatsgebouw aanbod. Na twee jaar zou dit gebouw worden gesloopt, waarna al het personeel alsnog opgehokt zou worden in Cluster Zuid. Het beleid om werkplekken te delen blijft daarmee ook voor LIAS gehandhaafd. Er wordt daarin één duidelijk lijn getrokken voor de hele universiteit, conform de door het college van bestuur vastgestelde ruimtenormering. De redenering was een berekening van het gemiddelde vloeroppervlak per personeelslid. Daarbij werden al die bijna nutteloze gemeenschappelijke ruimtes meegenomen in de berekening, in de promovideo bevolkt door vaag uitzierende types op sofa's en designkrukken, waarvan het in Cluster Zuid wemelt. Baarljke nonsens en een klap in het gezicht van het LIAS-personeel. In het Instituut Geschiedenis, wisten we, kreeg elk personeelslid wat bijna elke wetenschapper boven alles verlangt: een eigen kantoor. In LIAS kreeg niemand zo iets. De historici waren duidelijk oneindig veel beter af. Hoe is er hier sprake van een situatie van gelijkheid tussen de afdelingen? Na een tweede enquête schreef de LIAS adviesraad in december 2023 opnieuw een brief aan de rector en de decaan, deze keer medeondertkend door de instituuitsdirecteur. De raad stelde een compromis voor: tijdelijk twintig extra kamers, waardoor veertig LIAS-leden, ongeveer het aantal dat hun huidige kamers intensief op dagelijkse basis gebruikte, een eigen kantoor konden blijven bezetten. Op langere termijn: actieve deelname aan de planning van die delen van de campus die nog moesten worden herontwikkeld, en waar een zinvolle architectonische toekomst nog steeds kan worden bereikt. Helaas: op 27 februari wees decaan Rutgers, als

'Dit is de bestuurlijke natte droom van een universiteit, gecreëerd door mensen die er nooit werkten'

medeondertekenaar van een brief door directeur bedrijfsvoering Saskia Goedhard, ons verzoek af met dezelfde woorden als in de oorspronkelijke brief van Vastgoed. 'Mogelijkheden om LIAS in de toekomst in nog te ontwikkelen gebouwen op de Humanities Campus anders te huisvesten, zijn er niet', voegde de nieuwe brief toe. Een reden werd niet gegeven. De managers zullen zeggen: zelfs mét individuele kantoren is staf maar mondjesmaat aanwezig en ongebruikte kantoorruimten erop nahouden is een dure hobby. Zelfs wanneer verdisconteerd wordt dat docenten vaak afwezig zijn voor lezingen en onderzoek, en op de campus veel tijd doorbrengen in collegezalen en in werkgroepen, dan nog zou het gebruik van de kantoren hoger kunnen liggen. Daarmee hebben ze een punt, dat als uitgangspunt had moeten dienen voor onderhandelingen tussen academici en bestuur. Een voor de hand liggende tegemoetkoming zou zijn om het gebruik van individuele kantoorruimten te laten afhangen van een minimumvereiste voor aanwezigheid. Argumenten waarom in- en uitklokken taboe zouden zijn voor academici bestaan niet – behalve dan de *inconvenient truth* wanneer vervolgens blijkt hoeveel iedereen daadwerkelijk overwerkt. Een kantoor in ruil voor gegarandeerde aanwezigheid, het vangt twee vliegen in één klap: aanwezigheid van staf wordt gestimuleerd terwijl essentiële faciliteiten op de campus behou-

den blijven. Collega's die de voorkeur geven aan thuiswerken kunnen dat eveneens, wetende dat ze daarbij een gedeeld kantoor op campus voor lief moeten nemen. Wie, te elfder ure, zo'n voorstel op tafel legt, overschat helaas de prioriteiten van het bestuur. Was die daadwerkelijk geïnteresseerd geweest in de aanwezigheid van de academische staf, dan waren er al jaren geleden alternatieve oplossingen verkend, tijdens de vroegste discussies over campusrenovatie. Waar managers echter daadwerkelijk geïnteresseerd zijn is niet de aanwezigheid van staf (die zelfs actief ontmoedigd wordt), maar de *bezettingsgraad* van gebouwen. De eenvoudigste manier om deze te vergroten is immers niet om kantoorgebruik te stimuleren, maar om minder kantoren te voorzien, zoals nu ook in Cluster Zuid. Met meer mensen op één kamer zijn kamers misschien vaker bezet, maar tegelijkertijd verjaagt dit beleid in een vicieuze cirkel nog meer collega's van de campus, tot er van de universitaire *community* niets meer overblijft. De wereld, en zelfs de universitaire wereld, kent grotere bedreigingen dan deze trieste toestand. Toch is het een metonymie voor een groter verhaal: het oprukken van de managers-elite binnen de Universiteit Leiden, dat tot gevolg heeft dat er minder prioriteit én geld gaat naar de kerntaken – onderzoek en onderwijs – ten gunste van secundaire randfuncties als architecten, vastgoedbeheerders, bedrijfsvoerders, externe consultants, PR-officers, beleidsmedewerkers, en als klap op de vuurpijl een exorbitant hoog betaalde 'vice-rector organisatieontwikkeling' die via een schimmige interne vacatureprocedure is aangesteld. Deze casus is een waarschuwing aan ons allemaal dat we in toenemende vaart onze universiteit kwijttraken aan mensen die er radicaal andere ideeën op nahouden over wat een universiteit is en waarvoor ze dient.

David Henley is hoogleraar Contemporaine Indonesië Studies
Remco Breuker is hoogleraar Koreastudies
Niels van der Salm is docent bij International Studies en Japanstudies

Waarom Leiden de banden met Israël moet heroverwegen

Wij roepen onze universiteit op om vast te houden aan haar motto praesidium libertatis, schrijft een groep van **vijftien hoogleraren** in een open brief. Daarbij hoort ook: heroverwegen van internationale betrekkingen.

Door de jaren heen is Israël een intrinsiek onderdeel geworden van de Europese onderwijsinfrastructuur, met name als partner van EU-instituten voor hoger onderwijs. Israëlische academische instellingen zijn lid van diverse Europese onderzoeksconsortia. Alleen al om deze reden moeten Israëlische instellingen verantwoordelijk worden gehouden in overeenstemming met de waarden die bepalend zijn voor het doel en de identiteit van de Europese universiteiten. Wij veroordelen de terroristische aanslag van 7 oktober 2023 door Hamas. Sindsdien heeft de Israëlische militaire reactie daarop meer dan 32.500 mensen het leven gekost, ruim 1,7 miljoen mensen uit hun woningen verdreven, en meer dan de helft van alle gebouwen in Gaza vernield of beschadigd. Meerdere onderwijsinstellingen zijn getroffen door bombardementen, waardoor het hele school- en universiteitssysteem in puin ligt en veel bestuurders, academici en studenten zijn omgekomen. Termen als 'educide' en 'scholasticide' worden steeds vaker gebruikt om het gerichte Israëlische geweld tegen deze onderwijsinfrastructuur en haar personeel en studenten te beschrijven. Deze misdaden zijn niet onlangs begonnen en er zijn al eerder veroordelingen van uitgesproken. Maar de afgelopen maanden hebben aangetoond dat Israël geen tekenen vertoont om hiermee te stoppen, en dat het geweld voortduurt. De onwil van Israël om zich te houden aan de recente resolutie van de Veiligheidsraad en twee uitspraken van het Internationaal Gerechtshof maken duidelijk dat Israël zichzelf buiten de Europese gemeenschap van academische waarden aan het plaatsten is. In zijn uitspraak van 26 januari 2024 benadrukte het Internationaal Gerechtshof dat "honderdduizenden mensen verstoken zijn van onderwijs... met verstrekende en langdurige gevolgen". Het recht op onderwijs is een mensenrecht dat is vastgelegd in meerdere verdragen die Israël heeft ondertekend. Als professoren en wetenschappers veroordelen wij krachtig alle inbreuken door de staat Israël op de vrijheid van onderwijs, in het verleden en het heden, inclusief bombardementen op universiteiten en scholen, intimidatie, opsluiting en doodslag van studenten en universiteitspersoneel, en alles wat te maken heeft met de vermindering van de mogelijkheid tot onderwijs. Leiden zou moeten heroverwegen met wie ze samenwerkt in haar internationale betrekkingen, zoals eind maart in de universiteitsraad aan de orde kwam. Wij roepen onze universiteit op om vast te houden aan haar motto praesidium libertatis en haar kernwaarden verbinding, vernieuwing, verantwoordelijkheid en vrijheid. We roepen onze universiteit op om haar standpunt met betrekking tot het aanhoudende geweld tegen instellingen voor hoger onderwijs en hun personeel en studenten in Gaza en de Westelijke Jordaanoever kritisch te heroverwegen. Wij roepen onze universiteit op om zo snel mogelijk een mensenrechtencomité in te stellen dat moreel en ethisch advies en begeleiding kan bieden aangaande internationale partnerschappen met andere instellingen. We roepen onze universiteit op om te overwegen hoe zij de heropleving van de onderwijssystemen en infrastructuur in Gaza op meer substantiële manieren kan ondersteunen dan tot nu toe is voorgesteld.

Maurits Berger, hoogleraar Islam en het Westen
Giles Scott-Smith, hoogleraar Transnationale Betrekkingen en Nieuwe Diplomatieke Geschiedenis
Joachim Koops, hoogleraar Veiligheidsstudies
Petr Kopecky, hoogleraar Politieke Wetenschappen
Jan Aart Scholte, voorzitter Global Transformations and Governance Challenges
Tahir Abbas, hoogleraar Radicaliseringsstudies
Judi Mesman, hoogleraar Interdisciplinaire Studie van Maatschappelijke Veranderingen
Marieke Liem, hoogleraar Veiligheid en Interventies
Maartje van der Woude, hoogleraar Recht en Maatschappij
Antoaneta Dimitrova, hoogleraar Vergelijkend Bestuur
Peter Pels, hoogleraar Culturele Antropologie en Sociologie van Afrika
Dennis Broeders, hoogleraar Mondiale Veiligheid en Technologie
Petra Sijpesteijn, hoogleraar Arabisch
Dario Fazzi, hoogleraar Transatlantische Milieu Geschiedenis
Mirjam de Bruijn, hoogleraar Contemporaine Geschiedenis en Antropologie van Afrika

‘Ik ken niemand hier die bang is voor de dood’

DOOR EMIEL BEINEMA
FOTO MARC DE HAAN

Naam: Woonzorgcentrum Bosbeek, Heemstede
Grootte: 18m²
Huur: €100 + 30 uur werk per maand
Bewoners: 121 (van wie 9 studenten)

Je betaalt maar €100 huur, wat moet je daarvoor doen?

‘We werken daarnaast 30 uur per maand. Toen ik hier net zat, hielp ik vooral in de huiskamers, om rustig iedereen te leren kennen. Nu organiseer ik elke week een muziekclub voor de bewoners. Deze week doen we het Zwanenmeer, van Tsjaikovski. We luisteren ernaar en daarna vertel ik erover. Iedere vrijdag breng en haal ik de bewoners naar en van de schilderclub. ‘Er gebeurt nog veel meer. Twee keer

per jaar komt de modeverkoop met een soort kledingwinkel aan huis, dan help ik iedereen met nieuwe kleren kiezen, en op Koningsdag kijken we natuurlijk samen televisie.’

Is het lastig werk?

‘Nu niet meer, maar toen ik hier een paar maanden na de start van mijn studie ging wonen, moest ik nog wat dingen leren. De eerste keer dat iemand “Ik wil dood” tegen me zei, schrok ik wel even. Maar daar is goede begeleiding voor, dus nu weet ik hoe ik daarmee kan omgaan. ‘Er woonde hier een Joodse mevrouw die als meisje de Tweede Wereldoorlog had meegemaakt. Soms zat ze met haar hoofd weer in de oorlog en zag mij dan als haar beschermengel. Als ik de ka-

mer binnenkwam, vroeg ze gespannen: “Weet je zeker dat niemand je gevolgd is?” Ik heb haar geprobeerd gerust te stellen: “U bent hier veilig en de vijand is ver weg.”

Ken je alle bewoners?

‘De meesten wel van gezicht, maar niet alle namen. Er is best veel verloop, dus de nieuwe moet ik nog leren kennen. Het is een bijzondere verhouding. Ik bouw echt een band op, maar er blijft toch een soort afstand, want ik zie het wel als werk. Dus als bewoners overlijden, is dat wel even slikken, maar niet een heel rouwproces zoals ik dat bij vrienden of familie zou hebben. Het is ook onderdeel van het leven, natuurlijk, en ik weet dat de bewoners er zelf vrede mee hebben. Ik ken hier niemand die bang is voor de dood.’

Kun je hier ook een feestje geven?

‘Ik nodig wel mensen uit. We hebben naden een gemeenschappelijke ruimte, die is de hele avond voor ons studenten. We hebben soms feestjes, bijvoorbeeld om afscheid te nemen van studenten die vertrekken. Harde muziek is niet zo handig, maar het wordt toch gezellig. Ook een feestje ergens anders kan natuurlijk. We hebben gewoon een sleutel, dus we kunnen ook naar binnen als er niemand meer bij de receptie zit. De grootste beperking is de laatste trein naar Heemstede: die vertrekt al om tien voor een.’

Maar je bent hier omringd door mooie natuur, ik zag de reeën al lopen! Ben je vaak in de tuin?

‘Ja, er komen vaak drie reeën, we hebben hazen en afgelopen zomer vossen. Vorig jaar zat er een specht recht voor mijn raam in een boom te hakken. Nu zit-ie iets verder weg. ‘Toen ik voor mijn studie nog een boek per week moest lezen zat ik heel veel in de tuin. Nu ik op mijn laptop aan een scriptie bezig ben, is dat niet handig. Ik zorg wel dat ik elke dag even buiten kom. Soms is dat om een wandelingetje te maken met een bewoner, maar vaak ook alleen. Ik merk dat ik die momentjes voor mezelf ook nodig heb.’

COLUMN | MAIA DE QUAY

Hoog op de Lijst Der Dingen Die In Leiden Beter Zijn Dan In Den Haag: rijles

Sommigen kijken er tegenop en voor anderen kan het niet vroeg genoeg zover zijn. De één is er op z'n zestiende al helemaal van in de ban, de ander is 25 en durft het zelfs dan nog niet aan. Het is een gebeurtenis waar je je in één keer vertrouwd bij voelt óf een pijnlijk voorval waar je voor de rest van je leven met schaamte op terugkijkt. Hoe zit dat bij mij?

Om eerlijk te zijn duurde het veel te lang voor het zover was, maar ik had me in ieder geval voorgenomen dat het voor mijn afstuderen wel écht gebeurd zou moeten zijn – dat moet en zal me lukken...

Mijn rijbewijs halen. Om daad bij het woord te voegen ben ik sinds

eind februari eindelijk begonnen met deze volgende stap in de eindeloze wandeling richting het volwassen worden. Echt slecht gaat het niet (mijn rijinstructeur noemde me de eerste les - wellicht ironisch - een natuurtalent!), maar leuk kan ik het ook niet noemen. Elke woensdagochtend word ik namelijk weer gestraft voor het feit dat ik van Leiden naar Den Haag ben verhuisd als ik bij Centraal word opgehaald en vanaf daar meteen mijn best mag gaan doen om mezelf de A12 op te knallen.

Ja, rijles staat hoog op Lijst Der Dingen Die In Leiden Beter Zijn Dan In Den Haag. Ik zie het al helemaal voor me: opgehaald worden op de Kaiserstraat, twee bochten naar rechts, een rondje om de Singel, even in- en uitvoegen op een N-weg ergens in de buurt van Park Cronesteyn en vervolgens tien minuten cruisen om de volgende strijder op te halen in De Kooi.

Peanuts in vergelijking met Den Haag waar ik elke week achteruit moet wegrijden (één keer botste ik hierbij bijna tegen een geparkeerde taxi waarvan de chauffeur op het raam

kwam kloppen en met een grote grijns op zijn gezicht ‘BIJNA HÈ!’ schreeuwde), vervolgens meteen met vijf stoplichten verspreid over 300 meter word geconfronteerd en daarna meteen mag invoegen op een vierbaansweg waar iedereen maniakaal voorbijvliegt. Naast mij zit de verpersoonlijking van het woord Rust met hoofdletter R: de rij-instructeur. Een iconische man uit Leidschendam die me als een soort Apollo (je weet wel, de God van zon, licht, herders, waarheid, het goede, het schone, orde en rust) begeleidt met woorden zoals ‘kan gebeuren’ (als ik voor een stoplicht per ongeluk naar zijn drie schakel in plaats van zijn één), ‘ho, pas even op’ (als ik bijna een brugklasser van zijn sokken rijd op een rotonde in Zoetermeer) of ‘druk het gas maar goed in’ (als ik 41 kilometer per uur rijd en de rest 55).

Maar goed, genoeg geklaagd. Het spijt me indien ik mijn instructeur serieuze hartproblemen bezorg, maar ik heb in ieder geval geleerd dat ik Leiden toch nog steeds niet echt heb losgelaten.

‘BIJNA HÈ!’ schreeuwde de chauffeur tegen wiens taxi ik bijna opbotste’